

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

૨૦૧૪ની ક્રિમિનલ મિસ્ક એપિલિકેશન (એફ.આઈ.આર./હુકમ રદબાતલ કરવા માટે) નંબર ૨૮૫

સાથે

૨૦૧૩નો ક્રિમિનલ મિસ્ક એપિલિકેશન નંબર ૧૦૮૯૬

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય શ્રી. ન્યાયમૂર્તિ બી.એન.કારિયા

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	
૨	પત્રકારને સોંપવામાં આવે કે નહીં?	
૩	શું માન. ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	

=====

કૈરનબેન જમાલુદ્દીન કાદરી & ડ. અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય & ૧. સામાવાળા (ઓ)

= = = = =

ઉપસ્થિતિ:

અરજદારો વતી એડવોકેટ્સ શ્રી ઇ.ઇ. સૈયદ માટે શ્રી નાસિર સૈયદ

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૨ માટે વકીલ શ્રી દિપલ આર. રવૈચ્યા

પ્રતિવાદી (ઓ) માટે એપીપી નંબર ૧ શ્રી. કે. પી. રાવલ

= = = = =

કોરમ: માનનીય શ્રી.ન્યાયમૂર્તિ બી.એન. કારિયા

તારીખ: ૧૦/૦૩/૨૦૧૭

સીએવી જજમેન્ટ

૧. અરજદારો-આરોપીઓ દ્વારા ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૦૬, ૪૨૦, ૪૬૫, ૪૬૭, ૪૬૮, ૪૭૧, ૪૭૪ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે જૂનાગઢ જિલ્લાના માળિયા પોલીસ સ્ટેશનમાં નોંધાયેલ એમ. કેસ નંબર ૧/૨૦૧૩ ની ફરિયાદ અને તેનાથી ઉદ્ભવતી તમામ પરિણામી કાર્યવાહીઓને વર્તમાન અરજદારો પૂરતી રદ અને બાતલ કરવા માટે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ ["સીઆરપીસી"] ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ પ્રસ્તુત અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી છે.

૨. સામાવાળા નંબર ૨-ફરિયાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૨.૦૧.૨૦૧૩ ની એફ.આઈ.આર. માં અરજદારો-મૂળ આરોપી નંબર ૧, ૨, ૪ થી ૯ દ્વારા ક્રિમિનલ મિસ. એપિલિકેશન નંબર ૨૮૫/૨૦૧૪ અને મૂળ આરોપી નંબર ૩ દ્વારા ક્રિમિનલ મિસ. એપિલિકેશન નંબર ૧૦૮૯૬/૨૦૧૩ ફાઇલ કરવામાં આવી છે. હકીકતો સામાન્ય હોવાથી, આ કોર્ટે (કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.જે. દેસાઈ) તારીખ ૧૦ જુલાઈ, ૨૦૧૪ ના રોજ અરજીના પેરા ૧૦(બી) મુજબ વચગાળાની રાહત આપતી વખતે બંને કાર્યવાહીની સુનાવણી એકસાથે કરવાનો હુકમ કર્યો હતો.

૩. પ્રસ્તુત અરજીઓ દાખલ કરવા તરફ દોરી જતી હકીકતો નીચે મુજબ છે;

૩.૧ એ કે, આરોપીઓની મોજે પાણખાણ ગામમાં સર્વે નંબર ૭૪ વાળી જમીન આવેલી હતી. તે જમીનમાંથી, આરોપી નંબર ૩ એ પોતાની રીતે અને બાકીના આરોપીઓના મુખત્યારનામા ધારક તરીકે, તે જમીનની પશ્ચિમ તરફ આવેલી ૪૨-૧૬ ગુંઠા જમીન ફરિયાદીને તારીખ ૧૩.૦૭.૨૦૦૨ ના રોજ રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- ના અવેજમાં વેચવાનું નક્કી કર્યું અને રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/- મેળવ્યા બાદ, રૂ. ૫૦/- ના નોન-જુડિશિયલ સ્ટેમ્પ પેપર પર બાનાખત કરવામાં આવ્યું અને તે નોટરી પબ્લિક સમક્ષ તારીખ ૧૩.૦૭.૨૦૦૨ ના રોજ અનુક્રમ નંબર ૪૦૧ પર નોટરાઈઝ કરવામાં આવ્યું તથા તેનો કબજો ફરિયાદીને સોંપવામાં આવ્યો હતો.

૩.૨ ત્યારબાદ, સદર જમીનના મધ્ય ભાગમાં આવેલી ૪૦.૦૦ ગુંઠા જમીન રૂ. ૧,૮૦,૦૦૦/- ના વેચાણ અવેજથી ફરિયાદીના પિતા શ્રી ગોરધનભાઈ પરસોત્તમભાઈ રામોલિયાને વેચવાનું બાનાખત કરવામાં આવ્યું હતું. તે રકમમાંથી રૂ. ૮૦,૦૦૦/- ની રકમ મળ્યા બાદ, નોટરી પબ્લિક સમક્ષ તારીખ ૧૩.૦૭.૨૦૦૨ ના રોજ અનુક્રમ નંબર ૪૦૨ પર રૂ. ૫૦/- ના સ્ટેમ્પ પેપર પર બાનાખત કરવામાં આવ્યું હતું અને તેનો કબજો ફરિયાદીના ભાઈને સોંપવામાં આવ્યો હતો.

૩.૩ ફરિયાદમાં એવો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે કે ફરિયાદી વેચાણ દસ્તાવેજ કરાવી આપવા માટે તૈયાર અને રાજી હતા, પરંતુ આરોપીઓ તેમ કરતા ન હતા અને સદર જમીન અન્ય કોઈને વેચવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા હતા, અને તેથી, ફરિયાદીએ માળિયા હાટીનાના વિદ્વાન સિવિલ જજની કોર્ટમાં તારીખ ૨૮.૧૦.૨૦૧૨ ના રોજ મનાઈ હુકમની અરજી સાથે રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ દાખલ કર્યો હતો, પરંતુ બાદમાં આરોપીઓ અને ફરિયાદી વચ્ચે સમાધાન થયું હતું અને તેથી, નીચલી કોર્ટે સંમતિ હુકમનામું મંજૂર કર્યું હતું. તેમ છતાં, ફરિયાદીને ભારે આઘાત અને આશ્ચર્ય વચ્ચે, આરોપીઓ સંબંધિત કોર્ટના હુકમ મુજબ ફરિયાદીની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરવામાં નિષ્ફળ ગયા, અને તેનાથી વિપરીત, પોતાના નામે નોંધો પડાવીને પોતાના અલગ ખાતામાં પણ નોંધાવી દીધી. જ્યારે ફરિયાદીએ આરોપીઓને તેમની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરવા કહ્યું, ત્યારે

તેઓ અચાનક ફરિયાદી પર આવેશમાં આવી ગયા અને તેને કહ્યું કે તમે ગમે તે કરો, પરંતુ અમે આ જમીન તમારા નામે નહીં કરીએ અને ધમકી આપી કે તેઓ આવી જમીન માથાભારે વ્યક્તિઓને વેચી દેશે, અને તેથી, ફરિયાદી, તેમના પિતા અને ભાઈએ માળિયા હાટીનાના વિદ્વાન સિવિલ જજની કોર્ટ સમક્ષ દરખાસ્ત અરજી દાખલ કરી છે. ત્યારબાદ, ફરિયાદીને જાણવા મળ્યું કે આરોપીઓએ પ્રશ્નાસ્પદ જમીન અન્ય વ્યક્તિઓને વેચી દીધી છે અને તેથી, ફરિયાદી, તેમના પિતા અને ભાઈ ફરિયાદ નોંધાવવા માટે પોલીસ સ્ટેશને ગયા હતા, પરંતુ પોલીસે ફરિયાદ નોંધાઈ ન હતી, અને આખરી ઉપાય તરીકે, સામાવાળા નંબર ૨-ફરિયાદીએ આક્ષેપિત ફરિયાદ નોંધાવવા માટે સંબંધિત કોર્ટનો સંપર્ક કર્યો હતો.

૪. અરજદારો તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી નાસીર સૈયદ, સામાવાળા નંબર ૨ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી દીપલ આર. રવૈયા અને સામાવાળા નંબર ૧-રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી કે.પી. રાવલને સાંભળવામાં આવ્યા.

૫. અરજદારોના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી નાસીર સૈયદ દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આ બાબત તદ્દન સ્પષ્ટ છે કે વર્ષ ૨૦૦૨ ના સિવિલ વિવાદને જાણી જોઈને અને ઇરાદાપૂર્વક ફોજદારી ફરિયાદમાં પરિવર્તિત કરવામાં આવ્યો છે, અને તેથી, આ કાયદાની પ્રક્રિયાના સ્પષ્ટ દુરુપયોગ સિવાય બીજું કંઈ નથી. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું છે કે સંબંધિત સિવિલ કોર્ટ સમક્ષ દરખાસ્ત અરજી નંબર ૫/૨૦૧૨ પેન્ડિંગ છે, અને તેથી, સિવિલ કેસને ફોજદારી કેસનો રંગ આપવામાં આવ્યો છે. ફરિયાદી સાચા દિલે કોર્ટ સમક્ષ આવ્યા નથી અને તમામ સભ્યોને આ કેસમાં સંડોવી દેવા માટે અરજદાર નંબર ૧ કે જેઓ આ ભૌતિક દુનિયા છોડવાના આરે છે તેમને પણ છોડવામાં આવ્યા નથી. જો સમગ્ર ફરિયાદને એકંદરે વાંચવામાં આવે તો, વર્તમાન અરજદારો સામે મૂકવામાં આવેલી કલમો અંગેનો કોઈ વિશિષ્ટ કથન કે ઘટકો બહાર આવતા નથી. આમ, વિશિષ્ટ આક્ષેપો/રજૂઆતોના અભાવે, ચોક્કસપણે કહી શકાય કે વર્તમાન અરજદારોને કથિત ગુના સાથે જોડતા કોઈ તત્વો નથી અને આક્ષેપિત ફરિયાદ કૃત્રિમ અને ઉપજાવી કાઢેલી છે.

૬. અરજદારોના વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલી ફરિયાદ મુજબ, કથિત ગુનો ૨ મે, ૨૦૦૭ ના રોજ કોઈપણ સમયે આચરવામાં આવ્યો હતો અને સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા આશરે ૬ (છ) વર્ષનો સમયગાળો વીતી ગયા પછી ૨ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૩ ના રોજ ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી હતી. સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા ફરિયાદ નોંધાવવામાં ભારે વિલંબ થયો છે. ફરિયાદમાં જણાવાયા મુજબ, ફરિયાદીએ ૬ નવેમ્બર, ૨૦૧૨ ના રોજ માળિયા હાટીના પોલીસ સ્ટેશનનો સંપર્ક કર્યો હતો, પરંતુ વિવાદ સિવિલ સ્વરૂપનો હોવાના કારણે સામાવાળા નંબર ૨ ની ફરિયાદ નોંધવામાં આવી ન હતી. ૨૮ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૨ ના રોજ, સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા સિવિલ સૂટ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને ૨ દિવસના સમયગાળામાં, ૩૦ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૨ ના રોજ પક્ષકારો વચ્ચે સમાધાન થઈ ગયું હતું, જેના પરિણામે સંમતિ હુકમનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું. અરજદારો ક્યારેય માળિયા હાટીનાના વિદ્વાન સિવિલ જજની કોર્ટ સમક્ષ હાજર થયા ન હતા, જ્યાં દરખાસ્ત અરજી નંબર ૫/૨૦૧૨ પેન્ડિંગ હતી. કોર્ટના વિદ્વાન જજને સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા ગેરમાર્ગે દોરવામાં આવ્યા હતા. હુકમ પરથી જણાય છે કે માળિયા હાટીના સિવિલ કોર્ટ સમક્ષ કોઈ પણ પક્ષકાર હાજર રહ્યો ન હતો. ૧૩ એપ્રિલ, ૨૦૧૩ ના રોજ, નોંધ નંબર ૬૭૧ અને ૭૪૮ ના સંબંધમાં નિર્ણય સામે અપીલ ફાઇલ કરવામાં થયેલ વિલંબ માફ કરવાની અરજી પર નોટિસ ઈશ્યૂ કરવામાં આવી હતી. માળિયા હાટીનાના વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસે યાંત્રિક અને કેઝ્યુઅલ રીટે સીઆરપીસીની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ તપાસ માટે માળિયા હાટીના પોલીસ સ્ટેશનના પીએસઆઈને ફરિયાદ મોકલી આપીને ફરિયાદ નીચે હુકમ કર્યો હતો, જે સંબંધિત કોર્ટ તરફથી મનની યોગ્ય ઉપયોગિતા વિના પસાર કરાયેલો કારણ વગરનો હુકમ છે. કોઈપણ આધાર વગર, સામાવાળા નંબર ૨ એ તેમની ફરિયાદમાં ઠગાઈ અને બનાવટના ખોટા આક્ષેપો કર્યા છે. સમગ્ર ફરિયાદમાં બનાવટી દસ્તાવેજ કોણે તૈયાર કર્યો તે અંગે કોઈ કથન કરવામાં આવ્યું નથી. ઠગાઈ કે બનાવટી દસ્તાવેજ બનાવવાના માત્ર આક્ષેપો અરજદારો સામે સંજોય ગુનો રચવા માટે પૂરતા રહેશે નહીં. સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા ફરિયાદ નોંધાવવામાં ભારે વિલંબ થયો છે, જે પોતે ફરિયાદીના બદઈશાદા દર્શાવે છે. તેમણે ક્રિમિનલ મિસ. એપિલિકેશન નંબર ૧૬૫૩૨/૨૦૧૧ માં ક્રિમિનલ મિસ. એપિલિકેશન નંબર ૧૬૫૩૧/૨૦૧૧ વિથ

ક્રિમિનલ મિસ. એપ્લિકેશન નંબર ૧૭૦૫૪/૨૦૧૧ માં આ કોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે. આક્ષેપિત ફરિયાદ એ કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ સિવાય બીજું કંઈ નથી અને તે ખાસ કરીને વર્તમાન અરજદારોને અને સામાન્ય રીતે તેમના પરિવારના સભ્યોને હેરાન કરવા અને પરેશાન કરવાના હેતુથી જ ફાઈલ કરવામાં આવી છે. આક્ષેપિત ફરિયાદ દબાણ લાવવાની રણનીતિ સિવાય કંઈ નથી અને તેમાં સમાજના નિર્દોષ વ્યક્તિઓને સંડોવવામાં આવ્યા છે, જેઓ માત્ર ખેડૂતો છે. અંતમાં, અરજદારોના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી નાસીર સૈયદ દ્વારા પ્રસ્તુત અરજદારો પૂરતી માળિયા હાટીના પોલીસ સ્ટેશનમાં નોંધાયેલ એમ. કેસ નંબર ૧/૨૦૧૩ ની ફરિયાદને રદ અને ખાતલ કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી.

૭. સામાપક્ષે, સામાવાળા નંબર ૨ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી દીપલ આર. રવૈયાએ અરજદારો વતી કરાયેલી રજૂઆતોનો સખત અને ઉગ્ર વિરોધ કર્યો હતો અને ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે સંહિતાની કલમ ૨૦૨ હેઠળ પૂછપરછ કર્યા પછી, વિદ્વાન જેએમએફસી, માળિયા-હાટીનાએ સીઆરપીસીની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ પીએસઆઈ, માળિયા-હાટીના પોલીસ સ્ટેશનને ગુનાની તપાસ કરવાનો આદેશ આપતો હુકમ કર્યો હતો. વિદ્વાન જેએમએફસી દ્વારા તપાસનો આદેશ આપવામાં કોઈ ગેરકાયદેસરતા આચરવામાં આવી નથી. વર્ષ ૨૦૦૭ માં, પ્રસ્તુત અરજદારો દ્વારા રૂ. ૫૦/- ના સ્ટેમ્પ પેપર પર સદર જમીનનું અન્ય એક બાનાખત કરવામાં આવ્યું હતું. રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નંબર ૩૦૮/૨૦૧૨ માં વિદ્વાન સિવિલ જજ, માળિયા-હાટીના દ્વારા સંમતિ હુકમનામું મંજૂર કરવામાં આવ્યું હોવા છતાં, મોટાભાગના અરજદારો કોર્ટ સમક્ષ હાજર હતા, પરંતુ તેઓએ કબૂલ કર્યા મુજબ સામાવાળા નંબર ૨ ની તરફેણમાં વિવાદિત જમીનનો વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપ્યો ન હતો. વિદ્વાન સિવિલ જજ, માળિયા-હાટીના દ્વારા પસાર કરાયેલા સંમતિ હુકમનામાને પ્રસ્તુત અરજદારો દ્વારા ક્યારેય પડકારવામાં આવ્યું ન હતું, જોકે મહેસૂલી અપીલ પેન્ડિંગ છે. સામાવાળા નંબર ૨-ફરિયાદીને પ્રસ્તુત અરજદારો દ્વારા તેમની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાનું વચન આપવામાં આવ્યું હતું, કારણ કે મુખત્યારનામા ધારક ગલ્ફ દેશમાં હતા અને ભારતમાં તેમના આવ્યા પછી, વિવાદિત જમીનનો કબજો ફરિયાદીને સોંપવાનો હતો, અને તેથી, તેણે વર્તમાન

અરજદારો દ્વારા આપવામાં આવેલા વચનના આધારે રાહ જોઈ હતી. આથી, તેના દ્વારા ફરિયાદ નોંધાવવામાં થોડો વિલંબ થયો છે. સામાવાળા નંબર ૨ ના ભાગે આવી મુદત પછી ફરિયાદ નોંધાવવામાં કોઈ વિલંબ થયો નથી અને તેના દ્વારા પૂરતી સ્પષ્ટતા રજૂ કરવામાં આવી છે. મહેસૂલી દફતરમાં નોંધ પ્રમાણિત કરવાની કાર્યવાહી મહેસૂલી સત્તાધિકારીઓ સમક્ષ પેન્ડિંગ છે. સામાવાળા નંબર ૨ એ પોતાની ફરિયાદમાં આક્ષેપ કર્યા મુજબ અરજદારો ગુનામાં સંડોવાયેલા છે. વિદ્વાન એડવોકેટો વધુમાં દલીલ કરી હતી કે હાઈકોર્ટ સીઆરપીસીની કલમ ૪૮૨ હેઠળ હકીકતના વિવાદિત પ્રશ્નોમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકે નહીં અને આરોપીઓનો બચાવ વાજબી જણાતો હોય તો પણ કલમ ૪૮૨ હેઠળ નિહિત સત્તાઓનો ખૂબ જ સાવચેતીપૂર્વક ઉપયોગ કરવાની જરૂર છે. અંતમાં, વર્તમાન અરજી ડિસમિસ કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી.

૮. સામાવાળા નંબર ૧-રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી કે.પી. રાવલે સામાવાળા નંબર ૨ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી દીપલ આર. રવૈયા દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલોને સમર્થન આપ્યું હતું અને દલીલ કરી હતી કે હજુ સુધી તપાસ શરૂ થઈ ન હોવાથી અને તપાસ એજન્સી દ્વારા કોઈ પુરાવા એકત્ર કરવામાં આવ્યા ન હોવાથી, સમગ્ર હકીકતો અપૂર્ણ છે અને આવી પરિસ્થિતિમાં, અરજદારો દ્વારા કોઈ ગુનો આચરવામાં આવ્યો નથી તેમ કહી શકાય નહીં. કલમ ૧૫૬(૩) સીઆરપીસી હેઠળ વિદ્વાન જેએમએફસી દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમ અને તેની કાયદેસરતા આ તબક્કે નક્કી કરી શકાય નહીં, કારણ કે તપાસ હજુ બાકી છે. વિદ્વાન સિવિલ જજ (જુ.ડિ.) દ્વારા હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હોવા છતાં, જેમાં અરજદારો દ્વારા સંમતિ આપવામાં આવી હતી, છતાં તેઓએ પ્રશ્નાસ્પદ જમીનનો વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપ્યો નથી. પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ, ફરિયાદ મુજબ તમામ અરજદારો ગુનામાં સંડોવાયેલા છે અને તેથી, આ કોર્ટે સીઆરપીસીની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અરજદારોની તરફેણમાં સત્તાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ નહીં. અંતમાં, વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા વર્તમાન અરજી ડિસમિસ કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી.

૯. કેસની હકીકતો, સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન એડવોકેટો દ્વારા કરવામાં આવેલી

પરસ્પર રજૂઆતો અને બંને પક્ષો દ્વારા રેકૉર્ડ પર મુકાયેલા દસ્તાવેજ પુરાવા ધ્યાને લેતા, એવું જણાય છે કે ફરિયાદી-સામાવાળા નંબર ૨ અહીં અરજદારોના સંપર્કમાં આવ્યા હતા અને તારીખ ૧૩.૦૭.૨૦૦૨ ના રોજ રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/- ના અવેજમાં ખેડ ખાતા નંબર ૧૬૭ ની રેવન્યુ સર્વે નંબર ૭૪ ની જમીનનું બાનાખત કર્યું હતું. સામાવાળા નંબર ૨ ના પતિ થતા શ્રી ગોરધનભાઈ પરસોત્તમભાઈ રામોલિયા દ્વારા પ્રસ્તુત અરજદારો સાથે રૂ. ૧,૮૦,૦૦૦/- ના અવેજમાં પાણખાણ સ્થિત સદર સર્વે નંબરનું બીજું બાનાખત કરવામાં આવ્યું હતું. તે જ ગામના સદર સર્વે નંબર ૭૪ ની ખેતીની જમીનનું બીજું બાનાખત એક શ્રી હરિભાઈ ગોરધનભાઈ રામોલિયા દ્વારા પ્રસ્તુત અરજદારો સાથે રૂ. ૧,૮૦,૦૦૦/- ના અવેજમાં કરવામાં આવ્યું હતું. ત્રણેય બાનાખત અરજદારો વતી મુખત્યારનામા ધારક એટલે કે સલીમુદ્દીન જમાલુદ્દીન કાદરી દ્વારા કરવામાં આવ્યા હતા અને તે તમામ માનવદર ખાતે નોટરાઈઝ કરવામાં આવ્યા હતા. તારીખ ૧૩.૦૭.૨૦૦૨ ના રોજ કરવામાં આવેલા બાનાખત મુજબ એફ.આઈ.આર. માં આરોપી નંબર ૩ (ક્રિમિનલ મિસ. એપ્લિકેશન નંબર ૧૦૮૯૬/૨૦૧૩ ના અરજદાર) સલીમુદ્દીન જમાલુદ્દીન કાદરી બાકીના અરજદારોના પાવર ઓફ એટર્ની ધારક છે તેમ જણાય છે. બાનાખતમાં કરવામાં આવેલ કથન મુજબ જમીનનો પ્રત્યક્ષ કબજો ખરીદદારોને સોંપી દેવામાં આવ્યો હતો અને ભવિષ્યમાં વેચનાર દ્વારા વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાનો હતો. ત્યારબાદ, એવું જણાય છે કે પ્રસ્તુત અરજદારો અથવા મુખત્યારનામા ધારક દ્વારા સામાવાળા નંબર ૨ સહિતના ત્રણેય ખરીદદારોની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરવામાં આવ્યો ન હતો, જેમણે તારીખ ૨૮ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૨ ના રોજ માળિયા-હાટીના ખાતેની વિદ્વાન સિવિલ જજની કોર્ટમાં સિવિલ સૂટ નંબર ૩૦૮/૨૦૦૨ દાખલ કર્યો હતો. એવું પણ જણાય છે કે સદર સિવિલ સૂટમાં પક્ષકારો વચ્ચે સમાધાન થયું હતું, જે કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું અને સિવિલ સૂટ દાખલ કર્યાની તારીખથી માત્ર બે દિવસ વીત્યા બાદ ૩૦.૧૦.૨૦૦૨ ના રોજ કોર્ટ દ્વારા હુકમનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું. હુકમનામાના પેરા ૩ માં જણાવાયા મુજબ, બાનાખત કર્યાની તારીખે અરજદારો દ્વારા જમીનનો પ્રત્યક્ષ કબજો ખરીદદારને સોંપી દેવામાં આવ્યો હતો. વિદ્વાન સિવિલ જજ (જુ.ડિ.), માળિયા હાટીના દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમનામા મુજબ, અરજદારોએ ખરીદદારોની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાની વધુ બાંહેધરી આપી છે. આ

હુકમનામું વિદ્વાન સિવિલ જજ દ્વારા સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન એડવોકેટોની હાજરીમાં પસાર કરવામાં આવ્યું હતું. એવું જણાય છે કે વાદી કે પ્રતિવાદી અથવા અરજદારોના મુખત્યારનામા ધારક પૈકી કોઈ પણ પક્ષકાર માળિયા-હાટીના સિવિલ કોર્ટ સમક્ષ હાજર ન હતા. અરજદારો તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલો મુજબ, અરજદારોમાંના એક, એટલે કે સલીમુદ્દીન જમાલુદ્દીન કાદરી, જેમના વિરૂદ્ધ પણ સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા ફોજદારી ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી છે અને સિવિલ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી, તેઓ કથિત બનાવ બન્યો તે સંબંધિત સમયે ગલ્ફ દેશમાં હતા. આ હકીકતનો સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા સોગંદનામું ફાઈલ કરીને ઇનકાર કરવામાં આવ્યો નથી. એવું પણ જણાય છે કે તે જ સલીમુદ્દીન જમાલુદ્દીન કાદરીએ સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા દાખલ કરાયેલ આક્ષેપિત ફરિયાદને રદ અને બાતલ કરવા માટે કિમિનલ મિસ. એપ્લિકેશન નંબર ૧૦૮૯૬/૨૦૧૩ તરીકે અન્ય અરજી પણ કરી હતી. ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા કથનો તેમજ રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજ પુરાવાઓ પરથી એવું પણ જણાય છે કે અરજદારો પર દબાણ લાવવાના હેતુથી સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા તમામ અરજદારોને ગુનામાં સંડોવીને સિવિલ વિવાદને ફોજદારી ફરિયાદમાં પરિવર્તિત કરવામાં આવ્યો છે.

૧૦. આ કોર્ટ (કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા) દ્વારા કિમિનલ મિસ. એપ્લિકેશન નંબર ૧૧૦૩૧/૨૦૧૪ માં સમાન મુદ્દા પર નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો, જેમાં અરજદારો સામે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૦૬, ૪૨૦, ૧૨૦બી સાથે વાંચતા કલમ ૩૪ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી હતી. તેમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે;

"વિશ્વાસઘાત (કલમ ૪૦૬ આઈપીસી) અને ઠગાઈ (કલમ ૪૨૦ આઈપીસી) ના ગુનાઓ ચોક્કસ ઘટકો ધરાવે છે. ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૪૦૬ હેઠળ વિશ્વાસઘાતનો ગુનો બનવા માટે:

- ૧) મિલકત અથવા મિલકત પરના અધિપત્યની કોઈ વ્યક્તિને સોંપણી થયેલી હોવી જોઈએ, અને
- ૨) જે વ્યક્તિને મિલકત સોંપવામાં આવી છે તેને :

એ) દાનત બગાડીને તે મિલકતનો અપ્રમાણિકપણે ગેરવિનિયોગ કર્યો હોય અથવા તેને પોતાના અંગત વપરાશ માટે રૂપાંતરિત કરી હોય, અથવા

બી) કાયદા દ્વારા વિશ્વાસની પરિપૂર્તિ માટે નક્કી કરવામાં આવેલી પદ્ધતિના નિર્દેશનો ભંગ કરીને અથવા

સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરીને અપ્રમાણિકપણે મિલકતનો ઉપયોગ કે નિકાલ કર્યો હોય અથવા સ્વેચ્છાએ અન્ય કોઈ વ્યક્તિને તેમ કરવા દીધું હોય –

- i) વિશ્વાસની પરિપૂર્તિ પદ્ધતિને નિર્ધારિત કરતા કાયદાના કોઈ નિર્દેશનું, અને
- ii) વિશ્વાસની પરિપૂર્તિને સ્પર્શતા કાયદાકીય કરારનું (જુઓ: એસ.ડબ્લ્યુ.પી. પલાણિતકર વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, (૨૦૦૨) ૧ એસસીસી ૨૪૧) : (એઆઈઆર ૨૦૦૧ એસસી ૨૯૬૦).

તે જ રીતે, આઈપીસીની કલમ ૪૨૦ હેઠળના ગુના સંબંધમાં, આવશ્યક ઘટકો નીચે મુજબ છે :

- ૧) ખોટી અથવા ગેરમાર્ગે દોરનારી રજૂઆત કરીને અથવા અન્ય કૃત્ય દ્વારા અથવા લોપ દ્વારા કોઈ વ્યક્તિને ક્ષણતર કરવું;
- ૨) કપટપૂર્વક અથવા અપ્રમાણિકપણે કોઈ વ્યક્તિને કોઈ મિલકત સોંપવા માટે પ્રેરિત કરવી, અથવા
- ૩) કોઈ વ્યક્તિ કોઈ મિલકત પોતાની પાસે રાખશે તેવી સંમતિ આપવી અને અંતે તે વ્યક્તિ જે કૃત્ય કે લોપ સામાન્ય રીતે ન કરે તે કૃત્ય કે લોપ કરવા માટે તેને ઈરાદાપૂર્વક પ્રેરિત કરવી (જુઓ: હરમાનપ્રીત સિંહ અહલુવાલિયા વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, (૨૦૦૯) ૭ એસસીસી ૭૧૨: (૨૦૦૯) સીઆર.એલ.જે. ૩૪૬૨ (એસસી))

વધુમાં, બંને કલમોમાં, ગુનાહિત માનસ એટલે કે છેતરપિંડી કરવાનો ઈરાદો અથવા અપ્રમાણિક ઈરાદો શરૂઆતથી જ હોવો આવશ્યક છે, જેના વિના આમાંથી એક પણ કલમ લાગુ કરી શકાય નહીં.

મારા મતે, પ્રથમ માહિતી અહેવાલનું સામાન્ય વાંચન ઉપર દર્શાવેલ કોઈપણ ઘટકોને સ્પષ્ટ કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે. પોલીસ તેમજ નીચલી અદાલતોના મનમાં

રહેલી કાયદાની ગંભીર ગેરસમજને દૂર કરવાના હેતુથી હું માત્ર એટલું જ કહીશ કે જો ફરિયાદીનો કેસ એવો હોય કે આઈપીસીની કલમ ૪૦૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર અને કલમ ૪૦૫ હેઠળ વ્યાખ્યાયિત વિશ્વાસઘાતનો ગુનો આરોપી દ્વારા આચરવામાં આવ્યો છે, તો તેની સાથે જ એવું ન કહી શકાય કે આરોપીએ આઈપીસીની કલમ ૪૧૫ માં વ્યાખ્યાયિત અને સમજાવાયેલ તથા કલમ ૪૨૦ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ઠગાઈનો ગુનો પણ આચર્યો છે.

વિશ્વાસભંગનું દરેક કૃત્ય જ્યાં સુધી કપટપૂર્ણ ગેરવિનિયોગના હેરફેરયુક્ત કૃત્યના પુરાવા ન હોય ત્યાં સુધી વિશ્વાસઘાતના ફોજદારી ગુનામાં પરિણમી શકતું નથી. વિશ્વાસભંગના કૃત્યમાં સિવિલ અપ્રકૃત્ય (દીવાની દોષ) નો સમાવેશ થાય છે જેના સંબંધમાં વ્યક્તિ સિવિલ કોર્ટમાં નુકસાનીના વળતર માટે તેનો ઉપાય શોધી શકે છે પરંતુ ગુનાહિત માનસ સાથેનો કોઈપણ વિશ્વાસભંગ ફોજદારી કાર્યવાહીને પણ જન્મ આપે છે. હરિપ્રસાદ ચમારીયા વિરુદ્ધ બી.કે. સુરેખા અને અન્ય, ૧૯૭૩ (૨) એસસીસી ૮૨૩ માં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે :

"અમે અપીલકર્તા વતી શ્રી મહેશ્વરીને સાંભળ્યા છે અને અમારું એવું માનવું છે કે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૨૦ હેઠળ સામાવાળા સામે કોઈ કેસ બનતો નથી. વર્તમાન અપીલના હેતુ માટે, અમે માની લઈએ છીએ કે અપીલકર્તા દ્વારા ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા તથ્યોના વિવિધ આક્ષેપો સાચા છે. તે છૂટછાટ આપ્યા પછી પણ, અમને માલૂમ પડે છે કે ફરિયાદ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૨૦ હેઠળ સામાવાળા તરફથી કોઈ ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોવાનું જાહેર કરતી નથી. અપીલકર્તાએ જ્યારે રૂ. ૩૫,૦૦૦/- આપ્યા તે સમયે સામાવાળાનો અપ્રમાણિક કે કપટપૂર્ણ ઈરાદો હતો તેવું દર્શાવવા માટે ફરિયાદમાં કંઈ નથી. સામાવાળાએ અપીલકર્તાને ક્ષણતર કરીને રૂ. ૩૫,૦૦૦/- ચૂકવવા માટે પ્રેરિત કર્યા હતા તેવું સૂચવતું પણ કંઈ નથી. વધુમાં અપીલકર્તાનો એવો કેસ નથી કે એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી જેને સામાવાળા ખોટી હોવાનું જાણતા હતા. સામાવાળા પાછળથી તેમની એ બાંહેધરીનું પાલન ન કર્યું કે તેઓ અપીલકર્તાને ડાંગ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશનના પ્રોપ્રાઈટર તરીકે દર્શાવશે અને

ડિસેમ્બર મહિનામાં તેમને હિસાબ પણ આપશે, જે સામાવાળા પર ઠગાઈના ગુના માટે સિવિલ જવાબદારી ઊભી કરી શકે છે."

બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ઠગાઈના કેસમાં અપ્રમાણિક ઈરાદો વ્યવહારની શરૂઆતથી જ શરૂ થાય છે. પરંતુ વિશ્વાસઘાતના કેસમાં, જે વ્યક્તિ જંગમ મિલકતનો કબજો મેળવે છે તે કાયદેસર રીતે મેળવે છે, પરંતુ કરારની શરતો વિરુદ્ધ ગેરકાયદેસર રીતે તેને પોતાની પાસે રાખી મૂકે છે અથવા પોતાના અંગત વપરાશ માટે રૂપાંતરિત કરે છે. તો પછી પ્રશ્ન એ થાય છે કે, આ પ્રકારના કેસમાં, આવી રીતના જાળવી રાખવું તે અપ્રમાણિક ઈરાદા સાથે છે કે નહીં. જાળવી રાખવામાં ફોજદારી વિશ્વાસઘાત સમાવિષ્ટ છે કે માત્ર સિવિલ જવાબદારી તેનો આધાર દરેક કેસની હકીકતો પર રહેશે.

માત્ર કરારભંગ અને ફોજદારી વિશ્વાસઘાત તથા ઠગાઈના ગુના વચ્ચેનો તફાવત સૂક્ષ્મ છે. ઠગાઈના કિસ્સામાં, તેનો આધાર પ્રેરણા આપતી વખતે આરોપીના ઈરાદા પર રહેલો છે, જેનું મૂલ્યાંકન પછીના વર્તન દ્વારા કરી શકાય છે પરંતુ આ માટે પછીનું વર્તન જ એકમાત્ર કસોટી નથી, પરંતુ માત્ર કરારભંગ એ ઠગાઈ માટે ફોજદારી કાર્યવાહીને જન્મ આપી શકતો નથી સિવાય કે વ્યવહારની શરૂઆતથી એટલે કે જે સમયે ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોવાનું કહેવાય છે ત્યારથી જ કપટપૂર્ણ કે અપ્રમાણિક ઈરાદો બતાવવામાં આવ્યો હોય. તેથી, તેનો ઈરાદો જ ગુનાનો મુખ્ય સાર છે. જ્યારે, ફોજદારી વિશ્વાસઘાત માટે, મિલકત આરોપીને સોંપાયેલી હોવી જોઈએ અથવા તેના પર તેનું અધિપત્ય હોવું જોઈએ. વિશ્વાસભંગ પછી જે મિલકત અંગે ગુનો આચરવામાં આવ્યો છે તે કાં તો આરોપી સિવાયની કોઈ વ્યક્તિની મિલકત હોવી જોઈએ અથવા તેમાં હિત કે તેની માલિકી અન્ય કોઈ વ્યક્તિની હોવી જોઈએ. આરોપીએ તે મિલકત આવી અન્ય વ્યક્તિના ટ્રસ્ટ/વિશ્વાસ પર રાખવી જોઈએ. પરંતુ ગુનો, એટલે કે વિશ્વાસભંગ અને ઠગાઈના ગુનામાં અપ્રમાણિક ઈરાદો સમાવિષ્ટ છે પરંતુ તેઓ પરસ્પર અનન્ય છે અને મૂળભૂત વિભાવનામાં ભિન્ન છે. ફોજદારી વિશ્વાસઘાત અને ઠગાઈ વચ્ચે તફાવત છે. ઠગાઈ માટે, સોંપણી સમયે ગુનાહિત ઈરાદો જરૂરી છે. ફોજદારી વિશ્વાસઘાતમાં, માત્ર સોંપણીની સાબિતી જ પૂરતી છે. આમ, ફોજદારી વિશ્વાસઘાતના કેસમાં, ગુનેગારને કાયદેસર રીતે

મિલકત સોંપવામાં આવે છે અને તે અપ્રમાણિકપણે તેનો ગેરવિનિયોગ કરે છે. જ્યારે, ઠગાઈના કેસમાં, ગુનેગાર બીજી વ્યક્તિને મિલકત સોંપવા માટે પ્રેરિત કરવા માટે કપટપૂર્ણ કે અપ્રમાણિક આચરણ કરે છે. આવી સ્થિતિમાં, બંને ગુનાઓ એક સાથે અસ્તિત્વમાં રહી શકતા નથી.

હું નાગેશ્વર પ્રસાદ સિંહ ઉર્ફે સિંહા વિરુદ્ધ નારાયણ સિંહ, એઆઈઆર ૧૯૯૯ એસસી ૧૪૮૦ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયને ટાંકી શકું છું. સદર કેસમાં, પ્રોસિક્યુશનનો આક્ષેપ એવો હતો કે ફરિયાદી સામાવાળા અને અપીલકર્તા વચ્ચે એક કરાર પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા જેના દ્વારા અપીલકર્તા દ્વારા અવેજ પર ફરિયાદીઓને કેટલીક જમીન વેચવા માટે સંમતિ આપવામાં આવી હતી, અને કથિત રીતે તેનો એક ભાગ સાટાખત પેટે ચૂકવવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે બાકીની રકમ દસ્તાવેજમાં દર્શાવેલ રીતે ચૂકવવાપાત્ર હતી. દસ્તાવેજમાં સૌથી મહત્વની શરત એ હતી કે પ્લોટનો કબજો ફરિયાદીઓને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવશે અને વાસ્તવમાં કબજો ફરિયાદીઓને સોંપવામાં આવ્યો હતો જેના પર તેઓએ કેટલુંક બાંધકામ કર્યું હતું. ફરિયાદ એવા આધારે કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાએ સાટાખત પેટે ચૂકવેલી રકમની ફરિયાદીઓ સાથે ઠગાઈ કરી હતી કારણ કે તેમના પછીના વર્તનથી જાણવા મળ્યું હતું કે તેઓ સોદો પૂર્ણ કરવા ઈચ્છતા ન હતા જેના માટે ફરિયાદીઓએ સ્પેસિફિક પર્ફોમન્સનો સૂટ દાખલ કરવો પડ્યો હતો જે સિવિલ કોર્ટમાં પેન્ડિંગ હતો. ઠરાવ્યું કે, આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૧૫ ના ઢ્રષ્ટાંત (જી) નો પાછળનો ભાગ દર્શાવે છે કે જે સમયે વેચાણ કરાર કરવામાં આવ્યો હતો, તે સમયે તેને કોઈપણ સંજોગોમાં અપ્રમાણિક કહી શકાય નહીં જેથી એવું માની શકાય કે ફરિયાદીઓ સાથે સાટાખતની રકમ અંગે ઠગાઈ થઈ હતી, જે તેઓએ અંશતઃ અવેજ તરીકે અપીલકર્તાને આપી હતી અને સોદામાં સામેલ કુલ રકમવાળી જમીનનો કબજો ફરિયાદી/સામાવાળાને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો હતો અને જે તેમના કબજામાં રહ્યો હતો. હવે એ કલ્પના કરવાનું બાકી રહે છે કે જ્યારે સ્વીકાર્યપણે ફરિયાદીઓએ પૂરેપૂરી ચૂકવણી કરવામાં પોતાનો ભાગ ભજવ્યો ન હોય ત્યારે સોદો પૂર્ણ કરવા માટે બાબતને આગળ વધારવામાં કોને રસ હશે. તેથી, આ બાબત આ સબંધમાં સિવિલ કોર્ટ સમક્ષ હતી. તેના ભંગથી ઉદ્ભવતી જવાબદારી, જો કોઈ હોય તો, સિવિલ સ્વરૂપની

હતી, ફોજદારી નહીં. તદનુસાર, અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને ફરિયાદની કાર્યવાહી રદ કરવામાં આવી હતી."

૧૧. એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે કથિત બાનાખત અરજદારો દ્વારા ૧૩.૦૭.૨૦૦૨ ના રોજ કરવામાં આવ્યું હતું અને વર્ષ ૨૦૦૨ માં સિવિલ સૂટ તેમજ વર્ષ ૨૦૧૨ માં દરખાસ્ત અરજી ફાઇલ કર્યા પછી, સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા જાન્યુઆરી, ૨૦૧૩ ના મહિનામાં એટલે કે આશરે અગિયાર વર્ષ વીતી ગયા પછી વર્તમાન ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી છે. સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા તેમની ફરિયાદમાં ફરિયાદ નોંધાવવામાં થયેલા વિલંબની કોઈ સંતોષકારક સ્પષ્ટતા આપવામાં આવી નથી. વધુમાં, માળિયા-હાટીના ખાતેના વિદ્વાન જેએમએફસીની કોર્ટ સમક્ષ આ ફરિયાદ નોંધાવતા પહેલા, સામાવાળા નંબર ૨ એ ૬ નવેમ્બર, ૨૦૧૨ ના રોજ સ્થાનિક પોલીસ સત્તાધિકારીનો સંપર્ક કર્યો હોવાનું કહેવાય છે, પરંતુ જે પણ કારણો હોય, પોલીસ સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું હોય તેમ જણાતું નથી. સામાવાળા નંબર ૨ એ ત્યારબાદ માળિયા-હાટીના ખાતે વિદ્વાન જેએમએફસીની કોર્ટ સમક્ષ ફરિયાદ દાખલ કરી હતી. વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, એફઆઈઆર નોંધાવવામાં થયેલો વિલંબ પણ મહત્વ ધારણ કરે છે. ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદામાં, માનનીય હાઈકોર્ટે વધુમાં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"સાક્ષી દ્વારા ઘટનાની તેની તમામ આબેહૂબ વિગતો સાથે ત્વરિત અને પહેલી જાણ કરવી તેના સંસ્કરણની સત્યતા અંગે ખાતરી આપે છે. જો એફઆઈઆર નોંધાવવામાં થોડો વિલંબ થાય, તો ફરિયાદીએ તેની સ્પષ્ટતા આપવી જ જોઈએ. નિઃશંકપણે, એફઆઈઆર નોંધાવવામાં વિલંબ ફરિયાદીના કેસને અસંભવિત બનાવતો નથી જ્યારે આવા વિલંબની યોગ્ય સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી હોય. જો કે, ફરિયાદ નોંધાવવામાં ઈરાદાપૂર્વકનો વિલંબ હંમેશા ઘાતક હોય છે. [જુઓ: કિશન સિંહ (મૃત્યુ પામનાર) વારસદારો મારફતે વિરુદ્ધ ગુરપાલ સિંહ અને અન્ય, ૨૦૧૦ સીઆરઆઈ.એલ.જે. ૪૭૧૦]."

જે કેસોમાં એફઆઈઆર નોંધાવવામાં વિલંબ થયો હોય, તેવા કેસોમાં અદાલતે

આવા વિલંબ માટેની વાજબી સ્પષ્ટતા શોધવી પડે છે. આવી સ્પષ્ટતાના અભાવે વિલંબ ઘાતક બની શકે છે. આવી કાર્યવાહી રદ કરવાનું કારણ માત્ર એ ન હોઈ શકે કે આક્ષેપો પાછળથી વિચારાયેલા હતા અથવા ઘટનાઓનું રંગીન સંસ્કરણ આપ્યું હતું. આવા કેસોમાં, અદાલતે તેની સમક્ષની હકીકતોની કાળજીપૂર્વક તપાસ કરવી જોઈએ, કારણ કે સિવિલ કોર્ટ સમક્ષ સફળ થવામાં નિષ્ફળ ગયેલા હતાશ મુકદ્દમાબાજ સામેના પક્ષને માત્ર હેરાન કરવાના બદલિદાથી અથવા સામેના પક્ષ પર બદલો લેવાના છૂપા હેતુથી ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે છે. ખિન્ન અને હતાશ મુકદ્દમાબાજોને ફોજદારી અદાલતના અધિકારક્ષેત્રનો સસ્તો ઉપયોગ કરીને તેમની હતાશા વ્યક્ત કરવાની છૂટ આપવી જોઈએ નહીં. અદાલતી કાર્યવાહીને હેરાનગતિ અને પીડાનુ શસ્ત્ર બનવા દેવું જોઈએ નહીં. આવા કેસમાં, જ્યાં અંગત અને વ્યક્તિગત ઢ્બેષને કારણે સામેના પક્ષને માત્ર નુકસાન પહોંચાડવાના હેતુથી અને સામેના પક્ષને લાંબી અને કપરી ફોજદારી કાર્યવાહીમાં ફસાવવા માટે સ્પષ્ટપણે એફઆઈઆર નોંધવામાં આવી હોય, તો અદાલત એવો વલણ અપનાવી શકે છે કે તે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં કાયદાની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગ સમાન છે. (જુઓ : કિશન સિંહ (મૃત્યુ પામનાર) વારસદારો મારફતે વિરુદ્ધ ગુરપાલ સિંહ અને અન્ય, ૨૦૧૦ સીઆરઆઈ.એલ.જે. ૪૭૧૦]."

૧૨. કિશન સિંહ (મૃત્યુ પામનાર) વારસદારો મારફતે વિરુદ્ધ ગુરપાલ સિંહ અને અન્ય, એઆઈઆર ૨૦૧૦ એસસી ૩૬૨૪ માં પ્રસિદ્ધ થયેલા કેસમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં ભારે વિલંબના કેસ સાથે કામ કરતી વખતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

"જે કેસોમાં એફઆઈઆર નોંધાવવામાં વિલંબ થયો હોય, ત્યાં અદાલતે આવા વિલંબ માટેની વાજબી સ્પષ્ટતા શોધવી પડે છે. આવી સ્પષ્ટતાના અભાવે, વિલંબ ઘાતક બની શકે છે. આવી કાર્યવાહી રદ કરવાનું કારણ માત્ર એ ન હોઈ શકે કે આક્ષેપો પાછળથી વિચારાયેલા હતા અથવા ઘટનાઓનું રંગીન સંસ્કરણ

આપ્યું હતું. આવા કેસોમાં અદાલતે તેની સમક્ષની હકીકતોની કાળજીપૂર્વક તપાસ કરવી જોઈએ, કારણ કે સિવિલ કોર્ટ સમક્ષ સફળ થવામાં નિષ્ફળ ગયેલા હતાશ મુકદ્દમાબાજ સામેના પક્ષને માત્ર હેરાન કરવાના બદલિયાથી અથવા સામેના પક્ષ પર બદલો લેવાના છૂપા હેતુથી ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે છે. ખિન્ન અને હતાશ મુકદ્દમાબાજોને ફોજદારી અદાલતના અધિકારક્ષેત્રનો સસ્તો ઉપયોગ કરીને તેમની હતાશા વ્યક્ત કરવાની છૂટ આપવી જોઈએ નહીં. અદાલતી કાર્યવાહીને હેરાનગતિ અને પીડાનુ શસ્ત્ર બનવા દેવું જોઈએ નહીં. આવા કેસમાં, જ્યાં અંગત અને વ્યક્તિગત ક્ષેત્રને કારણે સામેના પક્ષને માત્ર નુકસાન પહોંચાડવાના હેતુથી અને સામેના પક્ષને લાંબી અને કપરી ફોજદારી કાર્યવાહીમાં ફસાવવા માટે સ્પષ્ટપણે એફઆઈઆર નોંધવામાં આવી હોય, તો અદાલત એવો વલણ અપનાવી શકે છે કે તે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં કાયદાની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગ સમાન છે. (જુઓ : ચંદ્રપાલ સિંહ અને અન્ય વિરુદ્ધ મહારાજ સિંહ અને અન્ય, એઆઈઆર ૧૯૮૨ એસસી ૧૨૩૮; હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ ચૌધરી ભજન લાલ અને અન્ય, એઆઈઆર ૧૯૮૨ એસસી ૬૦૪; જી. સાગર સૂરી અને અન્ય વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, એઆઈઆર ૨૦૦૦ એસસી ૭૫૪; અને ગોરિંગે પેન્ટેયા વિરુદ્ધ એ.પી. રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૦૮) ૧૨ એસસીસી ૫૩૧)."

૧૩. અહીં, આ કોર્ટ સીઆરપીસીની કલમ ૪૬૮ નો ઉલ્લેખ કરવા માંગે છે, જે તેમાં દર્શાવેલ સમયમર્યાદા વીતી ગયા પછી અદાલતોને ગુનાની સંજ્ઞાન લેવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે. કલમ ૪૬૮ એ નિર્ધારિત કરે છે કે સમયમર્યાદા ક્યારે શરૂ થાય છે. પ્રસ્તુત કેસમાં, સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા નોંધાવવામાં આવેલી ફરિયાદ મુજબ, કથિત ગુનો વર્ષ ૨૦૦૭ માં આચરવામાં આવ્યો હતો, જોકે, તેમણે વર્ષ ૨૦૧૩ માં તેમની ફરિયાદ નોંધાવી હતી, અને તે પહેલાં, તેમના દ્વારા સિવિલ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી અને સમાધાન પણ થયું હતું. વધુમાં, આ બાબત તદ્દન સિવિલ સ્વરૂપની હોવાથી, સામાવાળા નંબર ૨ ના વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલ મુજબ, માળિયા હાટીના ખાતેની સિવિલ કોર્ટ સમક્ષ સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા તે જ વિષય વસ્તુ સંબંધિત સિવિલ

કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી અને કોર્ટ દ્વારા હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા. તદુપરાંત, કથિત દાવો વર્ષ ૨૦૦૨ નો છે. તેથી, ૧૧ વર્ષના સમયગાળા પછી નોંધાયેલી ફરિયાદ સીઆરપીસીની કલમ ૪૬૮ ની જોગવાઈથી બાધિત છે. તેથી પણ, આ કેસ કિશન સિંહ (સુપ્રા) ના કેસમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનો દ્વારા પૂરેપૂરો આવરી લેવાયેલો છે, અને આમ, આ કાર્યવાહીઓને અદાલતની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગ સિવાય બીજું કંઈ નહીં તરીકે લેબલ કરવી જોઈએ, ખાસ કરીને સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા સિવિલ કાર્યવાહી પહેલાથી જ શરૂ કરવામાં આવી છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, જેમાં સમાધાન થયું હતું અને જેના આધારે હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું.

૧૪. વધુમાં, એવું જણાય છે કે માળિયા-હાટીનાના વિદ્વાન જેએમએફસી સમક્ષ સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા ફરિયાદ નોંધાવ્યા પછી, કોર્ટ ૧ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૩ ના રોજ આદેશ પસાર કરીને માળિયા-હાટીના પોલીસ સ્ટેશનના પીએસઆઈને સીઆરપીસીની કલમ ૧૫૬ (૩) હેઠળ ગુનાની તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. સામાવાળા નંબર ૨ ના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી દીપલ રવૈયાએ દલીલ કરી છે કે સદર આદેશ પસાર કરતા પહેલા, વિદ્વાન જેએમએફસીએ પોતાના મનનો ઉપયોગ કર્યો હતો અને સીઆરપીસીની કલમ ૨૦૨ હેઠળ પૂછપરછ કરી હતી, પરંતુ વિદ્વાન જેએમએફસી દ્વારા સીઆરપીસીની કલમ ૨૦૨ હેઠળ આવી પૂછપરછ ક્યારેય કરવામાં આવી હતી તે દર્શાવવા માટે સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા રેકૉર્ડ પર કંઈ મૂકવામાં આવ્યું નથી. વધુમાં, કલમ ૨૦૨ હેઠળનો આદેશ અને કલમ ૧૫૬(૩) સીઆરપીસી હેઠળનો આદેશ તદ્દન અલગ છે. સામાવાળા નંબર ૨ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ વિદ્વાન જેએમએફસી દ્વારા કલમ ૨૦૨ હેઠળ પસાર કરાયેલા આદેશ વિશે સ્પષ્ટતા કરવાની સ્થિતિમાં નથી અથવા વિદ્વાન જેએમએફસી દ્વારા કલમ ૧૫૬ (૩) હેઠળ આદેશ પસાર કરતા પહેલા તે રજૂ કર્યો નથી. એવું જણાય છે કે સદર સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા મનની ઉપયોગિતાનો અભાવ છે. તેમણે અરજીમાં કરાયેલા આક્ષેપોના સ્વરૂપ અંગે સતર્ક રહેવું જોઈએ અને યોગ્ય મનની ઉપયોગિતા વિના નિર્દેશો આપવા જોઈતા ન હતા. યોગ્ય કેસમાં, મેજિસ્ટ્રેટ તેના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં રાખીને કરાયેલા આક્ષેપોની સત્યતા અને ખરાઈ ચકાસી શકે છે. વધુમાં, સીઆરપીસીની કલમ ૧૫૬

(૩) હેઠળની અરજીને સોગંદનામા દ્વારા સમર્થન આપવું હવે ફરજિયાત છે. કલમ ૧૫૬ (૩) સીઆરપીસી હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ મુકદ્દમાબાજ દ્વારા અન્ય લોકોને પરેશાન કરવા માટે પોતાની મરજી મુજબ કરી શકાય નહીં. તેનો ઉપયોગ માત્ર એક સિદ્ધાંતવાદી અને વાસ્તવિક પીડિત નાગરિક જ સાચા દિલે કોર્ટ સમક્ષ આપીને કરી શકે છે. આ વિચાર સર્વોચ્ચ અદાલતે પ્રિયંકા શ્રીવાસ્તવ વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, ૨૦૧૫ (૬) એસસીસી-૨૮૭ ના કેસમાં વ્યક્ત કર્યો છે.

૧૫. સામાવાળા નંબર ૨ ના વિદ્વાન એડવોકેટની એ દલીલ પર વિચાર કરવો આ કોર્ટ માટે મહત્વપૂર્ણ નથી કે તે જ જમીન અરજદારો દ્વારા પાછળથી ત્રીજી વ્યક્તિને વેચવામાં આવી હતી, કારણ કે તે પ્રસ્તુત કેસમાં સામેલ વિવાદિત હકીકત નથી.

૧૬. આવી હકીકતો અને સંજોગોમાં, સામાવાળા નંબર ૨ દ્વારા માળિયા-હાટીનાના વિદ્વાન જેએમએફસીની કોર્ટ સમક્ષ ૦૨.૦૧.૨૦૧૩ ના રોજ ફાઇલ કરાયેલ એમ. કેસ નંબર ૧/૨૦૧૩ ટકે તેમ નથી. સંબંધિત વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે સદર કેસને ગ્રાહ્ય રાખીને અને કલમ ૧૫૬ (૩) સીઆરપીસી હેઠળ આદેશ પસાર કરીને ખોટી રીતે સંજ્ઞાન લઈને ગંભીર ભૂલ કરી છે.

૧૭. ઉપરોક્ત હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, માળિયા-હાટીનાના વિદ્વાન જેએમએફસી દ્વારા એમ. કેસ નંબર ૧/૨૦૧૩ માં પસાર કરાયેલ તારીખ ૦૧.૦૧.૨૦૧૩ નો આદેશ રદ કરવાને પાત્ર છે અને અરજદારો પૂરતી તમામ પરિણામી કાર્યવાહી સાથે તદનુસાર રદ અને બાતલ કરવામાં આવે છે.

૧૮. ક્રિમિનલ મિસ. એપિલિકેશન નંબર ૨૮૫/૨૦૧૪ અને ક્રિમિનલ મિસ. એપિલિકેશન નંબર ૧૦૮૯૬/૨૦૧૩ અરજદારો પૂરતી આથી મંજૂર કરવામાં આવે છે. દરેક કેસમાં ઇશ્યૂ કરવામાં આવેલી રૂલ નિસાઈ ઉપરોક્ત હદ સુધી આત્યંતિક (એક્સોલ્યુટ) કરવામાં આવે છે. જો કે, ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ રહેશે નહીં. ડાયરેક્ટ સર્વિસની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

(બી. એન. કારિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.